

UDC | УДК : 343.9.01

Анотація: У статті детально розглянута сучасна теорія «реінтегративного сорому» Дж. Брейтуейта, яка може бути застосована в рамках процедур відновного правосуддя. Суть теорії полягає в реінтегуванні сорому правопорушника, що в кінцевому підсумку може призвести до примирення між ним і жертвою злочину без негативних наслідків втручання каральної системи правосуддя.

Ключові слова: «реінтегративний сором»; критична кримінологія; класична кримінологія; сучасні кримінологічні теорії; відновне провадження.

ACTUAL CRIMINOLOGY. THE 'REINTEGRATIVE SHAMING' THEORY BY J. BRAITHWAITE

GROMOVA, M.

*Candidate of Legal Sciences,
Academy of Advocacy of Ukraine*

Abstract

Reintegrative Shaming theory is on reintegrative shaming, and it is a fairly common practice in today's justice system. Reintegrative shaming is defined as a form of shaming, imposed as a sanction by the criminal justice system, that is thought to strengthen the moral bond between the offender and the community. In this article you will find general information about reintegrative shaming theory.

Keywords: reintegrative shame; critical criminology; restorative justice.

СУЧАСНА КРИМІНОЛОГІЯ: ОГЛЯД ТЕОРІЇ «РЕІНТЕГРАТИВНОГО СОРОМУ» ДЖ. БРЕЙТУЕЙТА

М. Є. ГРОМОВА

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри,
Академія адвокатури України*

✉ зв'язок з автором: через Редакцію

Мета статті та актуальність. Існування будь-якого суспільства неможливе без такого явища як злочинність, яке змінюється у своїй структурі, за характером, видами, рівнем та «ціною». Ці процеси вимагають нового погляду на найактуальніші кримінологічні питання та проблеми, іноді, зовсім протилежного класичним догмам цієї науки. Особливість кримінології серед кола інших наук кримінально-правового циклу в тому, що відсутнє єдине нормативне кодифіковане регулювання, що дає можливість вільного трактування багатьох дефініцій та розроблення, навіть, абсолютно протилежних наукових гіпотез.

Серед інших, обрано для наукового огляду концепцію аболіціоністського напрямку кримінології, започатковану Джоном Брейтуейтом у 1989 році, яка має назву «Теорія реінтегративного сорому» (*The reintegrative shaming theory*).

Аболіціоністський напрям (від lat. *abolitio* – скасування) в сучасній кримінології поєднує в собі ідеї відповідно до яких, основною перепорою для функціонування демократичної системи правосуддя, зменшення рівня злочинності, є репресивний, каральний характер системи органів юстиції. Прибічники цього напрямку піддають критиці та ставлять під сумнів право держави виключати особу з суспільства, виступаючи за депеналізацію та декриміналізацію багатьох кримінальних правопорушень, надаючи перевагу неформальним та інтегративним формам контролю над злочинністю.

Теорія «реінтегративного сорому». Дж. Брейтуейт, професор Австралійського національного Університету, член Австралійської дослідницької ради федерації (*The Australian Research Council Federation*), засновник Мережі інституційного регулю-

СОВРЕМЕННАЯ КРИМИНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ «РЕИНТЕГРАТИВНОГО СТЫДА» ДЖ. БРЕЙТУЭЙТА

ГРОМОВА М.Е.,

кандидат юридических наук,
Академия адвокатуры Украины

Резюме: В статье детально рассмотрена современная теория «реинтегративного стыда» Дж. Брейтуэйта, которая применима в рамках восстановительного правосудия; суть теории заключается в реинтегрировании стыда правонарушителя, что в конечном итоге может привести к примирению между ним и жертвой преступления без негативных последствий вмешательства карательной системы правосудия.

Ключевые слова: «реинтегративный стыд»; критическая криминология; восстановительное правосудие.

вання (*The RegNet*), автор понад 100 наукових праць по криминології та відновному правосуддю. Найпопулярнішим вважається його дослідження питань регулювання капіталізму [1].

Цікавість Дж. Брейтуейта, як криминолога, полягає у питаннях відновного правосуддя, управління соромом та попередження злочинності. У 1989 році вийшла його наукова праця під назвою «Злочин, сором та реінтеграція (возз'єднання)» («Crime, shame and reintegration») [2], яка здобула нагороди Асоціації австралійських соціологів (*The Australian Sociological Association*), Асоціації американських криминологів (*The American Society of Criminology*) та Американської асоціації з вивчення соціальних проблем (*The Society for the Study of Social Problems* (US)). Автор доводить, що сучасна практика кримінального провадження має тенденцію ставити «тавро» на злочинця і, як наслідок, злочинність стає більш масштабною та жорстокою. В свою чергу, відновне правосуддя повинно застосовуватись з метою відновлення соціальної шкоди, завданої злочинним посяганням.

Теорія «реінтегративного сорому», відповідно до якої реакція на злочинні посягання повинна об'єднувати в собі і догану (*shaming*), і підтримку, отримала достатньо широку підтримку у світі. Отже, розглянемо детально її основні тези.

Злочин – конфлікт. Злочин – це конфліктна ситуація, зіткнення інтересів сторін відповідного кримінального провадження, а отже, і порушення стану рівноваги, гармонійних стосунків між ними.

Конфліктологи виокремлюють п'ять умовних стадій будь-якого конфлікту:

1. Латентна (за якої відбувається внутрішнє накопичення непорозумінь та суперечностей, без зовнішнього прояву);
2. Демонстративна (демонстрація сторонами конфлікту різних інтересів);
3. Агресивна (формування агресивних планів з метою «виграшу» у такій ситуації);
4. Демонстративно-агресивна (реалізація розроблених планів);
5. Розв'язання конфлікту (примирення, згасання, «симетричне» або «асиметричне» вирішення або виникнення нового конфлікту) [3, 275-278].

Шляхи подолання конфлікту. Розв'язання конфлікту можливе декількома шляхами.

Перший шлях – викликаючи почуття сорому залякуванням, навішуванням «ярликів» (таврування) з подальшою ізоляцією особи. Таврування, або так звана, стигматизація особи призводить до бажання захищатись від діючої системи пока-

Open Access

This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

рання, формування заперечення проти почуття провини і як наслідок – приєднатись до людей, що знаходяться в аналогічній ситуації.

Інший шлях має назву «реінтегративного сорому», тобто результатом розв'язання конфлікту має бути повернення поваги до правопорушника через висловлення ставлення до його негативних дій (сорому). Переживши ці етапи, сором особи реінтегрується у щире каяття відносно вчиненого злочинного посягання та бажання відшкодувати завдану шкоду. За такого розвитку подій, особа має можливість повернутись до свого звичного оточення, а у випадку якщо воно було негативним – знайти в собі сили та можливості змінити – своє життя на краще.

Фактично, почуття особи повинні пройти наступні етапи для завершення циклу «реінтегративного сорому»: страх після вчинку – сором за свої дії – провина (тягар вини) – каяття – примирення.

Автор теорії наголошує на тому, що ані початковий сором, ані реінтегративний сором не повинен бути соромом перед правоохоронними органами, судом, засобами масової інформації, реінтеграція повинна відбутись для самого себе та людей, яким особа довіряє та поважає [4, 47].

Варто зазначити, що відновне правосуддя із застосуванням вказаних позитивних аспектів даної теорії, може призвести до негативних наслідків для жертви злочину, якщо в неї не буде достатньо часу перейти від ненависті до прощення. Бажання особи, що здійснила злочинні посягання «швидкого» вирішення за допомогою медіації буде протири-

чати інтересам жертви злочину. Для запобігання виникнення таких ситуацій, Дж. Брейтуейт пропонує проходження жертвою повного відновлювального кола, перед тим як переходити до врегулювання конфлікту (жертва повинна бути готовою, якщо це можливе, зустрічатись із правопорушником) [4, 52].

Як і будь-яка нова течія, теорія «реінтегративного сорому» має не лише прибічників, але й осіб, що вдаються до констуктивної критики певних її положень. В науковій праці «Відновне правосуддя: теорія та побоювання» (*Restorative justice: theories and worries*), Дж. Брейтуейтом детально розглянуто основні концептуальні зауваження, у висновках ним зазначено, що комунітаризм без прав є небезпечним. Права без суспільства беззмістовними. Права будуть мати сенс тільки тоді, коли суспільство зможе мобілізуватись проти правопорушників і з'явиться суспільна юстиція [4, 56].

Висновки. Ідеї теорії «реінтегративного сорому» мають важливе значення для становлення системи відновного правосуддя, їх застосування може суттєво знизити рівень рецидивної злочинності, шляхом реінтеграції почуттів правопорушника від страху до повного примирення та каяття.

Для більш повного розуміння сучасних кримінологічних концепцій відновного правосуддя необхідно розглянути теорію «невизнаного сорому» (*The Theory of Unknowledged Shame*) та теорію непокори (*The Defiance Theory*).

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Сайт Австралійського національного університету. URL : <https://researchers.anu.edu.au/researchers/braithwaite-jb>
2. J. Braithwaite. *Crime, shame and reintegration*. Cambridge University Press, 1989; Брейтуейт, Дж. Преступление, стыд и воссоединение / пер. с англ., под. ред. М. Флямера, коммент. Я. Гилинского. М. : Центр Судебно-правовых реформ, 2002. 310 с.
3. Социология. Под ред. Батурина В.К. 4-е изд., перераб. и доп. М. : 2012. 487 с.
4. J. Braithwaite. *Restorative justice: theories and worries*. http://www.unafei.or.jp/english/pdf/RS_No63/No63_10VE_Braithwaite2.pdf
5. Сморгунова А.Л. Критическое направление в современной англо-американской криминологии. URL : <http://www.dissercat.com/content/kriticheskoe-napravlenie-v-sovremennoi-anglo-amerikanskoi-kriminologii>
6. Харитоновна О.В. Сучасні напрями розвитку наукової думки у дослідженні кримінально-правових наслідків злочину // Вісник Кримінологічної асоціації України. – Харків : ХНУВС, 2014. № 8. С. 42–46.
7. N. Harris. *Reintegrative Shaming, Shame, and Criminal Justice* // *Journal of Social Issue*, Vol. 62, No. 2, 2006, pp. 327–346.